

Влада Білогур
*доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри теорії і методики фізичного
виховання та спортивних дисциплін,
Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького
(м. Мелітополь)*

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Вища освіта в Україні, як і в інших розвинених країнах, вважається однією з найважливіших цінностей людства. З урахуванням сучасних тенденцій розвитку вищої освіти особливої актуальності набуває проблема обґрунтування сутності компетентнісного підходу до освіти. Протягом тривалого часу проблеми компетентнісно зорієнтованої освіти досліджуються міжнародними організаціями – ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ПРООН, Радою Європи, Організацією європейського співробітництва та розвитку. Враховуючи надзвичайно високі вимоги до підготовки сучасного фахівця, вищі навчальні заклади сьогодні орієнтуються на створення таких умов освітнього процесу, які б сприяли усвідомленню майбутніми фахівцями потреби самостійного здобуття і модернізації знань, наполегливої роботи з саморозвитку та самовдосконалення. Знань, професійних умінь і компетенцій педагога, здобутих під час навчання у вищих навчальних закладах, не може бути достатньо на весь період професійної педагогічної діяльності. Таким чином, гасло сучасного суспільства «Learn – relearn – delearn!» сприймається майбутніми фахівцями як заклик до особистісного зростання, безперервної освіти, постійного підвищення професійної кваліфікації. І нарешті, докорінно змінюється зміст ключових компетенцій, що забезпечують не тільки виживання індивіда у нових соціально-економічних умовах, а й успіх його професійної діяльності, відповідність світовим стандартам і конкурентоспроможність на ринку праці.

У фізичному вихованні необхідно ґрунтуватися на духовному фундаменті особистості, розвиваючи прагнення до самоаналізу, самооцінки, самовдосконалення. Компетентнісний підхід у галузі фізичної культури допоможе реалізувати ці та інші завдання, сприяючи формуванню ключових компетенцій учнів [1, с. 32-37].

Фізична культура – одна зі складових загальної культури людини, яка багато в чому визначає її ставлення до навчання, поведінку в побуті, в спілкуванні. Модернізація системи української освіти потребує докорінної перебудови фізичного виховання.

Сьогодні діяльність учителя фізичної культури заснована на вирішенні таких завдань:

- формування системи знань про фізичну культуру і життєво важливі рухові уміння й навички;
- розвиток індивідуальних рухових здібностей і підвищення рівня фізичної підготовленості учнів;

- виховання ціннісних орієнтацій на фізичне вдосконалення особистості;
- формування потреби у регулярних заняттях фізичними вправами й обраному виду спорту;
- виховання моральних і вольових якостей;
- розвиток досвіду міжособистісного спілкування.

Формування компетенцій студентів у сфері фізичної культури є особистим завданням професійної підготовки майбутнього фахівця, яке вирішується в процесі освоєння програми дисципліни «Фізична культура». Якісна своєрідність даного педагогічного завдання обумовлює необхідність виділення формувань компетенцій у сфері фізичної культури як багатофункціональної системи, і вивчення її з використанням системного підходу. Освітній процес, керована педагогічна система, має таку властивість як подільність. Ця властивість характеризується тим, що компоненти системи, а також безпосередньо педагогічний контроль і оцінка, самі системно організовані [2].

Педагогічний контроль і оцінка процесу формування компетенцій у сфері фізичної культури представляють відносно самостійну, якісно відмінну за рішеннями, частину процесу навчання, що функціонує і формується як єдине ціле через взаємний вплив компонентів змісту (структурних і функціональних елементів).

Таким чином, цільовий аналіз дав можливість виділити предмет дослідження – три системно організованих об'єкти: компетентність у сфері фізичної культури, формування даного виду компетенцій, педагогічний контроль і оцінку якості формування компетенцій.

Цільова єдність передбачає розгляд компонентів системи і їх взаємозв'язок, розкриває структуру цієї системи і її організацію. В ході дослідження об'єкт по своїй складності виступає як багато структурне, багато рівневе об'єднання. У свою чергу різні структурні елементи системи створюють інтегральну сукупну структуру, яка має свої цілісні властивості, що проявляються в ході функціонування системи. У стандартах 3-го покоління відзначається, що учбовий процес має бути спрямований на формування таких компетенцій, які дозволяють удосконалити і розвинути інтелектуальний, загальнокультурний рівень; оволодіти засобами самостійного, методично правильного використання методів фізичного виховання для досягнення належного рівня фізичної підготовленості, що забезпечує повноцінну соціальну і професійну діяльність [3].

Модернізація системи української освіти вимагає докорінної перебудови фізичного виховання. Нині діяльність викладача фізичної культури ґрунтується на рішенні наступних завдань :

- формування системи знань про фізичну культуру і життєво важливі рухові уміння й навички;
- розвиток індивідуальних рухових здібностей і підвищення рівня фізичної підготовленості учнів;
- виховання ціннісних орієнтацій на фізичне вдосконалення особистості;
- формування потреби у регулярних заняттях фізичними вправами й обраному виду спорту;
- виховання моральних і вольових якостей;

– розвиток досвіду міжособистісного спілкування [4].

Це багато в чому залежить не від отриманих знань, умінь і навичок, а від деяких додаткових якостей, для позначення яких і вживається поняття «компетентності». Що ж таке «компетенція» і «компетентність»?

Компетенція – сукупність взаємопов'язаних якостей особи (знань, умінь, навичок, способів діяльності), які задаються по відношенню до певного кола предметів і процесів, і необхідні для якісної продуктивної діяльності по відношенню до них. Компетентність – володіння людиною відповідною компетенцією, що включає особисте ставлення до неї і до предмету діяльності.

Важливою умовою формування у студентів ключових компетенцій і компетентностей є облік і максимальне задоволення освітніх потреб. На цьому етапі викладачеві слід виявити наявність вже існуючих у студентів освітніх потреб (прагнення до набуття знань, умінь і якостей, що становлять ключові компетенції) і їх рівень. Діагностика здійснюється різними методами: в результаті спостереження за діяльністю студентів, проведенням анкетування, тестування, організацією бесід та ін. Для отримання об'єктивної інформації в діагностуванні можуть брати участь не лише студенти, але і їх батьки, викладачі, одногрупники.

Для формування ключових компетенцій, у тому числі валеологічних, в процесі навчання необхідно створювати умови для самостійного вирішення студентами пізнавальних, комунікативних, організаційних, моральних і інших питань, особисто значущих проблем.

На сьогодні немає єдиної класифікації компетенцій, як немає і єдиної точки зору на те, скільки і які компетенції мають бути сформовані у студентів. Розвиток комунікативної компетенції здійснюється на усіх заняттях фізичною культурою.

Розглянемо формування ключових компетенцій в процесі фізичного виховання. Ряд педагогів (В. Давидов, В. Шадриков, І. Зимняя, А. Хуторський) у процесі вивчення учбового предмета «Фізична культура» виділяють низку ключових компетенцій:

Загальнокультурна. Пізнання культурно-історичних основ фізичної культури, усвідомлення ролі фізичної культури у формуванні здатності до досягнення всебічного фізичного і духовного розвитку; здоровий спосіб життя; збереження здоров'я і високої працездатності; підготовка до праці і захисту Батьківщини.

Визначення значення систематичних занять фізичною культурою для поліпшення здоров'я, підвищення рівня фізичної підготовленості, профілактика захворювань; розвиток інтересу і звички до систематичних занять фізичною культурою і спортом.

Навчально-пізнавальна. Пізнання основ фізичного розвитку і виховання з метою формування духовно багатой і фізично здорової особистості.

Придбання знань, необхідних для занять фізичною культурою і спортом; знання основ особистої і громадської гігієни; володіння знаннями про правила регулювання фізичного навантаження в умовах проведення ранкової гімнастики, регулярних занять спортом.

Комунікативна. Володіння різними видами інформації; вміння вести дискусію з проблем розвитку спорту та занять фізичною культурою; вироблення власної позиції з цих питань.

Уміння аналізувати і оцінювати діяльність друзів, однокласників; вміння давати рекомендації для самостійних занять фізичною культурою, спираючись на сучасні фізкультурно-оздоровчі технології.

Соціальна. Розуміння користі занять фізичними вправами для здоров'я людини, підвищення її працездатності і збільшення тривалості життя, а також ролі фізичних вправ у профілактиці професійних захворювань, у боротьбі з виробничим травматизмом.

Уміння використовувати засоби фізичної культури для підготовки до професійної діяльності; володіння сучасними вимогами до наукової організації праці і відпочинку.

Особистісна. Володіння прийомами самореалізації; життєве самовизначення. Володіння прийомами особистісного самовираження і саморозвитку; вміння контролювати фізичний стан організму.

Впровадження компетентнісного підходу в фізичне виховання студентів допоможе сформувати в учнів:

- здатність працювати без постійного керівництва, брати на себе відповідальність;
- вміння виявляти ініціативу, не питаючи інших, чи слід це робити;
- готовність помічати проблеми і шукати шляхи їх вирішення;
- вміння аналізувати нові ситуації і застосовувати в них вже наявні знання;
- вміння уживатися з іншими;
- готовність набувати нових знань з власної ініціативи (з огляду на свій досвід і зворотний зв'язок з оточуючими людьми);
- вміння переймати нове у спортсменів вищого класу.

Аналізуючи підходи різних вчених до дослідження поняття «професійна компетентність» та враховуючи специфіку фізичної культури як науки і як навчального предмету, ми прийшли до висновку, що професійна компетентність вчителя фізичної культури – це комплексна характеристика особистості, яка включає гармонійне поєднання професійних, комунікативних та особистісних властивостей, дозволяє досягати якісних результатів в процесі вирішення типових завдань в основних видах професійної діяльності у сфері фізичної культури.

Список використаних джерел

1. Білогур В.Є. Соціально-філософський аналіз спорту як головної субстанції самореалізації особистості: теоретико-методологічні виміри / В.Є. Білогур // Гілея (науковий вісник): зб. наук. пр. – Київ: Вид-во УАН ТОВ «НВП» «ВІР». – 2013. – Вип. 72. – С. 32-37
2. Білогур В.Є. Світоглядні орієнтації студентів: тенденції змін у трансформаційному суспільстві: [Монографія] / В.Є. Білогур. – Дніпропетровськ: Пороги, 2011. – 311 с.
3. Олексенко Р. Економічна освіта в системі підготовки особистості до самостійного життя та творчості / Р.Олексенко. [Електронний ресурс]. Доступний з <http://www.ird.npu.edu.ua/files/oleksenko.pdf>
4. Пеллагеша Н. Україна у смислових війнах постмодерну: трансформація української національної ідентичності в умовах глобалізації. – Київ: НІСД, 2008. – 288 с.